

KÜLTÜR VE BİTKİLERDE BİLİMSEL ADLANDIRMA

Atalay SÖKMEN^{*1}, Figen TOSUN¹

¹Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Fakültesi Biyoloji Bölümü-TRABZON

^{*}asokmen@ktu.edu.tr

Özet: İnsanoğlu düşünen ve kendisini biyolojik, kültürel ve ruhsal olarak tanımlayan en gelişmiş canlı türüdür. İnsanı diğer canlılardan farklı kılan bu özellik gelenekler, inançlar ve toplumsal yaşam kuralları yani kültür adı verilen bütünü oluşturmuştur. İnsanoğlunun çevresiyle, daha geniş ifadeyle doğayla etkileşimleri, gözlemleri ve deneyimlerinin etkileri, canlılarda ikili adlandırma (binominal nomenklatur) adı verilen latince bilimsel adlandırma sisteminde de görülür. Örneğin; insanın latince *Homo sapiensis* olarak adlandırılmasının özünde “zekası olan” veya “düşünen” varlık olması yatar. Bitkilerde adlandırma da bu örneklere rastlanabilir. Çuha çiçeği türlerine *Primula* sp. verilmesinin nedeni baharda ilk açan çiçekler olmalarından-
Punica granatum (nar) bitkisine, ticaret kültürü gelişmiş ve bu bitkiyi o dönemin dünyasına tanıtan Fenikelerden dolayı bu isim verilmiştir. Yine dağ kekiği *Origanum* “dağlara ait, dağların türü” anlamına gelir. *Salvia* (adaçayı) latince *salveo-* kurtarma iyileştirme- anlamına gelir. Savaşta yaralanan Romalı askerlerin iyileştirilmesinde bu bitkinin özütlerinin kullanılmasından dolayı bitkiye bu isim verilmiştir. *Achillea* (civanperçemi) Truva savaşında yaralanan Aşil’in tedavisi için kullanıldığından bu ismi almıştır. Bazı durumlarda yerel halk, bitkinin veya bitkisel bir kısmın görünümü ile aktivitesi arasında bir benzerlik olabileceği düşünmüştür. Bu durum bazı adlandırmalarda görülmektedir. Orkidelerden *Orchis* cins adı eski yunanda yumruları tilkinin üreme organına benzediği ve afrodizyak olarak kullanıldığından dolayı bu ismi almıştır. Bitkinin gen merkezi ve antik çağ halklarının da bu adlandırmaya katkıda bulunmuştur. Bu sunumda, etimolojik alt yapıdan hareketle kültürün bilimsel adlandırmaya etkisi amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: kültür, ikili adlandırma, antik çağ, etimoloji

Culture And Scientific Nomenclature In Plants

Abstract: Human being is the most advanced living thing, by thinking and defining himself biologically, culturally and spiritually. This phenomenon that separates human being from the rest of living organisms also establishes beliefs, traditions and social life rules being called altogether as culture.

Interaction with its environment, nature in broad sense, observations and experiences also gave an important impact on scientific Latin binominal nomenclature. For instance latin name of human being is *Homo sapiensis* defines an entity that having "an humour" or "thinking". These examples can also be found in plant nomenclature. Primrose species acquire their generic name (*Primula* sp.) as early flowering plant during springtime. *Punica granatum* (pomegranate) owes its name to the Phoenicians who have commercial culture in antique era. Again, some thyme species, *Origanum*, etymologically comes from the name "genus of the mountains", "wild thyme growing in mountains". The name *Salvia* (sage) originally comes from the latin name "salveo", to heal or to cure as wounded Roman soldiers during the wars were treated with the extracts obtained from *Salvia* species. Similarly, *Achilea* (yarrow) species have its name from a mythological hero Achilles who was injured during the Trojan war and has been believed to be treated with yarrow plants. In some cases, indigenous people had established a link between morphological feature of a plant or a particular plant part and its biological activities. This fact is also seen in scientific nomenclature. In orchids, some plants belonging to the genus *Orchis* have corms that resemble fox's testicles and were thought to be aphrodisiac in ancient Greeks and the name was therefore, given to the aforesaid genus. Origins (gene centers) of plants as well as indigenous people of antique had exerted a great impact on the scientific nomenclature of plants. The aim of this presentation is to address the cultural influence on the scientific nomenclature by extracting etymological background.

Keywords: culture, binominal nomenclature, antique era, etymology

1. GİRİŞ

İnsanlar yeryüzünde ortaya çıkmalarından ve canlılar dünyasına katılmalarından sonra en fazla bitkilerle iç içe olmuşlardır. Bitkileri önceleri dış görünüşleri ile ayırmaya ve kendi istekleri doğrultusunda da gruplandırmaya çalışmışlardır. İlk olarak bildikleri yenen-yenmeyen, zehirsiz-zehirli, aynı zamanda görünüş bakımından da ot, çalı ve ağaç şeklinde gruplara ayırmışlardır. Daha sonraları bitkiler hakkındaki bilgiler arttıkça bilimsel olarak sınıflandırmalar yapılmıştır.

Ancak bilimsel bir yöntemle başvurulmadan günümüzde 300 bin civarında olduğu kabul edilen bitki türünü ve aralarındaki akrabalık ilişkilerini inceleyebilmek oldukça güçtür. İşte bu amaca hizmet için ortaya çıkan bilim dalına Bitki Sistematiği (Sistematik Botanik) denir. Bitki sistematiğinin bitkileri sınıflandırırken uyacağı bilimsel kural, prensip ve kriterler ise **taksonomi** bilimi tarafından belirlenir. Taksonomi, evrim ve filogenetiği de içine alan sistematik biyolojinin en önemli dallarından biridir. Temel amaç, bitkiler alemini meydana getiren münferit bitkileri önce benzerliklerini esas alarak dar ve küçük kavramlar altında toplamak, daha sonra da geniş kavramlara doğru gruplandırmaktır. Sistematiğe temel birim olarak tür kabul edilmektedir. Türler oluşturulduktan sonra bunlar da birbirleriyle mukayese edilerek türün üstünde yer alan kategoriler oluşturulmaktadır (1)

Canlıların sınıflandırılmasında genel olarak kullanılan bazı kural ve kavramlar vardır. Başlıcası Linne hiyerarşisi, tür kavramı, Latince veya Eski Yunanca'nın kullanımı olarak sıralanabilir. Bitkilerin isimlendirilmesinde diğer canlılarda olduğu gibi eski Yunanca veya Latince dilleri belli kurallar çerçevesinde kullanılır. Cins isimleri, tekil bir isim veya isim olarak kabul edilen bir kelimedir ve büyük harfle başlar (2).

Bitkilerin bilimsel isimleri cins adı ve tür epiteti olmak üzere iki kelimedenden meydana gelir. Birinci kelime, türün ait olduğu cins ismi, ikincisi epitetir ve türe özel olan isimdir.

Carolus Linnaeus (Carl Linne) (1707-1778), İsveçli botanikçidir. Tıp ve botanik tahsili yapmıştır. Hem bitkiler hem de hayvanlar üzerinde çalışmıştır. Yaptığı çalışmalarla "Taksonominin Babası" olarak tanınmıştır. Sistematiğe "**Binominal = İkili Adlandırma**" sistemini getirmiştir. Bitki ve hayvanlara iki ad verilmesi Linne ile başlamıştır. Onun zamanında adlandırılan bitkilerin hemen hemen hep aynı adla tanınmaktadır. "**Genera Plantarum** (1737) adlı eserinde çiçek yapıları esas alınarak bitki cinslerini sınıflandırılmıştır. "**Species Plantarum**" (1753), bu eserde 1000 cinse ait 6.000 bitki türünün sınıflandırılması yapılmıştır. Bu türleri 24 sınıfa ayırmış, böylece ortaya attığı sis-

teminin ana hatlarını vermiştir. Bu eserler bitki sistematığı tarihinde reform olarak kabul edilmiştir. Linne'nin sınıflandırması çiçeğin eşey organlarına dayandığı için "Eşeyssel Sistem" olarak kabul edilir (2)

Bitkilerde bilimsel adlandırmanın tarihçesinden kısaca bahsettikten sonra Latince isimlendirmede temel krterler nelerdir sorusuna cevap verelim. Elbette insanoğlunun doğayla etkileşimi gözlemleri ve deneyimlerinin etkileri, canlılarda ikili adlandırma (binominal nomenklatür) adı verilen latince bilimsel adlandırma sisteminde de görülür. Herşeyden önce insanın latince *Homo sapiensis* olarak adlandırılmasının özünde "zekası olan" veya "düşünen" varlık olması yatar.

Düşünen, toplumsal varlık olan insanoğlunun gelenekleri, inanışları, söylenceleri ve toplumsal yaşam kuralları yani kültür adı verilen bütünü oluşturmuştur. Elbette Linne'nin ve sonrasındaki taksonomistlerin bitkileri isimlendirmede kültürden de etkilenmeleri doğal olacaktır. Bu durum tür epitetlerinde sıkça görülür. Cins adlarında hangi özelliklerden yararlanılabilir. Bu makalede;

Mitolojik isimlendirmelerden,

Ticaretin,

Günlük yaşam tarzının ve tecrübelerin,

Yöre isimlerinin

Yetiştirme ortamının

Diğer dillerin isimlendirmeye olan etkilerinden bahsedilecektir.

2.1. MİTOLOJİDEN KAYNAKLANAN İSİMLENDİRMELERE ÖRNEKLER

Adonis (Kan damlası, pheasant's eye) Efsaneye göre Myrrha (mür) ağacına dönüşürken hamileydi. Lucina (Doğum Tanrıçası, sonrasında Hera) mür ağacına dokunur ve çocuğunu doğurmasına yardım eder. Periler güzelliğinden dolayı onunda bir peri olduğunu düşünürler ve çocuğu alırlar. Adonis çok güzeldir. Genç Adonis Afrodit'in istemeden attığı bir okla yaralanır. Onu ilk gördüğü andan itibaren aşık olan Afrodit, Adonis'i göklere taşır orada onu iyileştirir ve öğütler verir. Hangi hayvanlardan uzak durması gerektiğini anlatır. Ancak av esnasında ormanda bir yabandomuzu Adonisi tek hamleyle öldürür. Afrodit bu acıyı hisseder, hemen geri döner ve Adonis'in cansız bedenini görünce der ki 'Bütün varlığınla yaşayacaksın Adonis. Her yıl yinelenen törenlerde, dipdiri kılacak seni gönlümüzde, çiçeklere dönüşecek kanın'. Adonis'ten damlayan kanının toprağa değdiği vakit kızıl çiçekler biter (3)

Bu efsane aynı zamanda güllerin kırmızı olmasının nedenini de açıklar. Efsaneye göre bu olaya kadar bütün güller beyazmış, ne zaman ki Afrodit yaralı Adonis'e doğru koşmuş ayağına diken batmış. Afrodit'e adanmış olan gül bu vakit kırmızıya dönüşmüştür.

Cynara (Enginar, artichokes) Bilimsel adı "*Cynara scolymus*" olan enginar'ın atası "*Cynara cardunculus*" tur. Zeus'un Sinara'ya aşıktır. Ancak kendisine ihanet ettiğini anlayınca aşık olduğu kadını bitkiye, muhtemelen, enginara çevirdiği düşünülmektedir. Bu isim Latince Yunanca'ya "kinara" olarak geçmiş, sonrasında anginara ya dönüşmüş ve Türkçeye enginar olarak geçmiştir. Farsça'da ise enginara kangar" veya kenger adı verilir. Bugünde Anadolu'da pek çok dikenli bitki Kenger adı verilerek adlandırılmaktadır. Ancak bu bitkinin Latincesi *Gundelia tournefortii* (Asteraceae) olup, kenger sakızı elde edilir (3,4)

Hyacinthus sp. (Sümbül ya da dağ zambağı, hyacinth. Hyacinth bir Sparta prensidir. Çok yakışıklı bir erkektir ve Apollon'un ilgisini çeker. Bir gün Apollon ile Hyacinthus disk atma oynarlar. Apollon'un attığı disk kazara bir kayadan sekererek Hyacinthus'un başına çarpar. Orada can veren Hyacinthus'un bu durumuna Apollon çok üzülür. Adının bir çiçek olarak yaşamasını ister. Hyacinthus'tan toprağa damlayan kan orada sümbüle dönüşür. Bu çiçeğin taç yaprakları üzerinde Apollon'un acı haykırışlarını (AI) ya da Hyacinthus isminin başharfini (Yunanca olarak) görmek mümkün olacaktır (4,5)

Narcissus sp. (Nergis, narcissus). Kahinler Narcissos'a kendi yüzüne bakmadığı sürece yaşayabileceğini söylerler. Narcissos birçok kızın ve perinin aşık olduğu bir genç olur, fakat duyarsızdır. Günün birinde bir peri olan Echo'da Narcissos'a aşık olur ancak onun aşkı da karşılıksız kalır. Echo üzüntüden zayıflar ve artık sesi çıkmaz olur. Eko ya da yankının mitolojik nedeni de buna dayandırılır. Echo tanrılardan öç almasını ister ve dilek kabul görür. Narcissos bir av sonrasında su içmek için bir pınar kenarına gelir. Su içmek içi eğildiğinde kendi yansımalarını görür kendi silüetine aşık olur, ancak kendi görüntüsüne ulaşamaz ve yorgunluktan orada ölür. Ölüsünün yerine boynu bükük bir çiçek bulunur. Bu efsane aynı zamanda kendini beğenmiş anlamına gelen "narsist" in ne anlama geldiğini de açıklar (5).

Achillea sp. (Civanperçemi, yarrow). Halk arasında civanperçemi *Achillea* cinsinin ismi de mitolojide adı geçen Aşil'e dayanır. Aşil Truva savaşında kendisinin ve askerlerinin yaralarını bu bitkiden elde ettiği özütle tedavi ettirmeye çalışmıştır. Ancak Aşil'in zayıf ve ölümcül noktası sol topuğudur, oradan vurulur ve ölür. *Achillea millefolium* yapraklarının (*mille-* bin, *folium-* yaprak anlamındadır).

Kanı durdurucu, küçük yaraları ve kesikleri iyileştirici etkisi antik çağlardan beri bilinmektedir. Bu özellik I. Dünya Savaşında Fransız askerlerinin tedavisinde de değerlendirilmiştir. Farklı dillerde ve halk arasında bilinen isimlerinden bazıları da buna dayanır. Asker otu, yara otu gibi (6)

Mentha sp. (Nane, mint) Menthe, yer altı tanrısı Hades'in güzeller güzeli gizli sevgilisi bir peri kızıdır. Uğruna mevsimler yaratılan Perspphone bunu kıskanır ve güzel periyi ezer. Hades bu duruma üzülür ve güzel kokulu bir bitkiye bildiğimiz nane (*Mentha sp.*) dönüştürür (7).

Artemisia (Pelin otu, wormwood). Artemis antik çağdaki Halikarnassos'un (bugünkü Bodrum) savaşçı kraliçesidir. Girişken ve erkek gibi savaşan biridir. Halk arasında "pelin otu" adı ile bilinen bu bitki aynı zamanda iffetin temsilcidir. Belki de bakir alanlarda yetiştiği için bu bitkiye *Artemisia absinthum* adı verilmiştir (5)

Iris sp. (süsen, Iris). Yunan mitolojisinde gökkuşağını temsil eden ve mitolojide tanrıça Hera'nın nedimesidir. İris tasvirlerde gökkuşağı renginde bir tüle sarılmış kanatlı bir kız olarak görülür. Halk arasında süsen olarak bilinen bitki türlerinin cins adı da bu mitolojik geçmişe dayanır (5).

3. TİCARETİN İSİMLENDİRMEYE ETKİSİ

Punica granatum (nar, pomegranate). Latince adı "*Punica granatum*" olan bitkinin cins ismi Fenikelere dayanır. Zira bu bitkinin meyvesinin ticaretini yapan ve dünyaya ilk tanıtan Fenikelilerdir. Tür ismi *granatum* ise tane ya da tanecik anlamına gelir (8)

Phoenix dactylifera (hurma, palm, date). "Phoenix" mitolojide Anka kuşu ya da "zümrüdü anka kuşu" olarak bilinir. Hurma olarak bilinen bitkinin Latincesi *Phoenix dactylifera* da aslında nar örneğinde olduğu gibi Fenikelerin ticari deneyiminden kaynaklanan isimlendirilmiştir. Tür ismindeki dactylo- parmak, *feros*-taşımaktan köken alır (9).

4. GÜNLÜK YAŞAM TARZININ VE TECRÜBELERİN İSİMLENDİRMEYE ETKİSİ

Lavandula officinalis L (lavanta, lavender). İnsanoğlunun ilk çağlardan beri yararlandığı *Lavandula officinalis* L. ya da yeni adıyla *L. angustifolia* cins isminin Latince *lavere*- yıkamak'tan almıştır. Türkçeye lavanta olarak geçen bu bitki önemli bir parfümeri ve kozmetik sektörünün önemli bir ham maddesidir. Latince kökeni, yıkanırken aynı zamanda güzel koku kazanmak istenmesinden kaynaklanmaktadır. Tür isimleri *officinalis*- tıbbi, *angustifolia* ise dar yapraklı olan anlamına gelir (10).

Urtica dioica (ısırgan, stinging nettle). Isırgan otu (*Urtica dioica*) yakan anlamına gelen -urere (bitkinin üzeri dokununca yakan ince tüylerle kaplı olduğundan) ve iki evcikli anlamına gelen *dioica* (bitki genellikle ya erkek veya dişi olarak iki çeşit çiçek verir) kelimelerinden türemiştir. Halk arasında kurdeşen olarak bilinen cilt hastalığının diğer adı ürtikerdir ve belirtileri tıpkı ısırgana dokunulduğunda sorunlara benzerlik gösterdiğinden bu adı almıştır (11).

Salvia officinalis (adaçayı, sage). *Salveo* ya da *salvare* kelimesi Latince "iyileştirme, kurtarma" anlamını taşır. Savaşlarda yaralanan Romalı askerlerin tedavisinde kullanılan bitki ise *Salvia officinalis* en başkası değildir. Halk arasında adaçayı olarak bilinen bitkilerin en iyi bilineni tıbbi ada çayı *S. officinalis* ismini bu özelliğinden dolayı almıştır (12).

Saponaria sp. (sabun otu, soapwort. Temizlik malzemesi olarak sabun yerine bu bitki kullanıldığından bu isim verilmiştir.

Hippophae rhamnoides L. (yabani iğde, buckthorn). Yabani iğde meyveleri ayrıca benekli sarı lekeleri nedeniyle "Solgun Diken" olarak da isimlendirilir. Antik çağlarda Yunanlılar atları binek ve savaş için kullandıkları ve atlar onlar için çok önemliydi. Bundan dolayı Yunanlılar atlara karşı çok farklı davranışları vardı, asla atları öldürmezler ve yaralanan atları ve yaşlananları kendi kendilerine ölmesi için vahşi doğaya bırakırlardı. Bir defasında doğaya bırakılan 60 hasta ve yaşlı atın atın birkaç ay sonra çok güçlü ve pırl pırl parlayan tüylerle geri döndüğü görülmüştür. Bu durum Yunanlıların merakını çekmiş ve sonrasında atların bu ağacın yapraklarını ve meyvelerini yediğini gördüklerinde gerçekleri anlamasına yol açmıştır. Böylece bilge Yunanlılar yabani iğdenin iyileştirici özelliğini öğrenmiş oldular ve meyveleri tıbbi amaçlı olarak ağrıların dindirilmesinde, mide hastalıklarının tedavisinde ve iskorbüt 'te kullanmışlardır (13).

5. YÖRE İSİMLERİNİN ETKİLERİ

Colchicum sp. (Acıığdem,). Bitkinin Latince ismi olan *Colchicum*, "Coichis" (Kolkhis) kelimesinden gelmektedir. Bu isim Doğu Karadeniz ile Güney Kafkasya arasındaki bölge (şimdiki Batum ile Poti havası) nin eski ismidir. Bu bölgede *C. speciosum* Steven türü bol olarak yetişmektedir. Bu bölge aynı zamanda efsanevi büyücü rahibe Medeia ile Pontus kralı Eupator Mithridates VI'nın da vatanıdır. Medeia Kolkhis kralı Aietes'in kızı olup erkek kardeşi, kayınpederi ve çocuklarını öldür-

mekle meşhur bir büyücü kadındır. Vatanından kaçtıktan sonra bir müddet İstanbulda kaldığı, Tarabya'da bir tıbbi bitkiler bahçesi kurarak halkı tedavi ettiği ve bölgenin de bu nedenle Tarabya (Grekçe Therapia tedavi) ismini aldığı söylenmektedir (14).

6. BİTKİLERİN DIŞ GÖRÜNÜŞLERİNE GÖRE ÖRNEKLER

Pteridium (Eğrelti, fern). Latince "pterus" kanat anlamına gelir. Bu bitkinin görünümü kanat şeklinde olduğu için bu cins ismini almıştır. Günümüzde Trabzon ve çevresinde bu bitkiler "ifteri" olarak bilinir.

Orchis sp. (Orkide, salep otu, orchid). Özellikle salep yapımında kullanılan *Orchis* bitkisinin de yine halk arasında günlük yaşamdan esinlenen isimlerden biridir. Eski Yunanda taşıdığı bir çift yumrunun üreme organına (testislere) benzediği ve tüketimi ile iktidarsızlığı gidermede, cinsel gücü artırmada (afrodizyak), kısırlık gibi bazı cinsel sorunların tedavi edileceğine inanıldığı için bitkiye bu ad verilmiş ve sistematikte ikili adlandırmada cins isim olarak yerini almıştır. Bugün bile salep tüketiminin bu faydasından bahsedilir (15).

Panax ginseng (ginseng). Bir Uzak Doğu bitkisi olan *Panax ginseng* bitkisinin botanik adlandırması da ilgi çekicidir. *Panax* Eski Yunanda -panacea "her şeyi tamamen iyileştirme", -ginseng ise Çince "kökleri insana benzeyen" anlamına gelmektedir. Linne bu adı koyarken Çin tıbbında bu bitkinin kas gevşetici olarak biliyordu ve bu sebeple bu cinse bu ad konulmuştur. Ginseng kan basıncını düzenleyici, kalp kuvvetlendirici, kolesterol seviyesini düşürücü, merkezi sinir sistemini uyarıcı ve özellikle yorgunluğu giderici özelliği vardır. Ayrıca iştah açıcı ve cinsel gücü kuvvetlendirici etkisi bulunmaktadır (16).

Glycyrrhiza glabra (meyan, licorice). *Glycyrrhiza* Yunanca tatlı anlamındaki glykys ve kök demek olan rhiza sözcüklerinden türemiştir (17).

7. DİĞER DİLLERDEN ESİNLENMEYE ÖRNEKLER

Musa sp. (muz, banana). Musa adlı bitkiye Linne tarafından, Arapça'da bitkiye verilen muz adından esinlenerek verilmiştir. Linne bu adı 13. yy da yaşamış olan ünlü Arap hekimi Baytar'ın kitabından almıştır (18).

Coffea arabica (kahve, coffee). Coffea sözcüğünün Arapça gahva sözcüğü kökenli olduğu ileri sürülmektedir. Gahva adının, kahve ağacının yetiştiği Eiyopya'nın Kaffa bölgesinden esinlenerek verildiği ileri sürülmektedir. Gahva aynı zamanda uyarıcı anlamına gelmektedir (19).

Tanacetum sp. (*Chrysanthemum sp.*) (Pire otu, pyrethrum). *Tanacetum* adı MS 9. yüzyıldan sonra kullanılmaya başlanmıştır, ancak kökeni tam olarak bilinmemektedir. Bazı bilim insanları bu adın bitkinin kuru çiçeklerinin uzun süre bozulmaması nedeniyle, Yunanca ölümsüz anlamındaki athanatos sözcüğünden türediğini ileri sürmektedir. *Chrysanthemum* adı altın anlamına gelen chrysos ve çiçek anlamına gelen anthemos sözcükleri kökenlidir. Balsamita ise kokusundan dolayıdır (20)

Melissa officinalis (oğul otu, balm). Cins ismi olan Melisa Yunan kelimesi olan "arı" dan gelmektedir. Bunun nedeni çiçekleriyle arıları etkilemesinden ve Melisadan iyi kalitede bal yapılmasından olabilir. Melisanın şarapta bekletilerek oral ve tropikal olarak eski Yunanlılar ve Romalılar tarafından ilaç olarak yaralarda, zehirli ısırıklarda, arı sokmalarında kullanıldığı belirtilmektedir. Elma (*Malus sp.*) de bu kelimedenden türemiştir (20).

8. KAYNAKÇA

1. Hamzaoğlu ve ark. (2012). Angiospermae (Kapalı Tohumlular). Palme Yayıncılık, 196 s.
2. Baytop, A. (2004). "Species plantarum'un yayımlanışının 250. yılında: Bitki sistematığının babası Carolus Linnaeus ve ünlü yapıtı," Bilim ve Ütopya, sayı 112, Ekim 2003, s.38-43; Türkiye'de Botanik Tarihi Araştırmaları, TÜBİTAK Yay., Ankara, s. 517-535.
3. Ovidius,Dönüşümler,Çev.İsmet Zeki Eyüboğlu,Payel Yayınevi,İstanbul,1994
- 4.Grimal P., Mitoloji Sözlüğü, Çev.Sevgi Tamgüç, Sosyal Yayınlar, İSTANBUL, 1997
5. Mavromataki M.,Greek Mythology and Religion,English Edition,HAİTALİS, Athens,1997
6. http://landscaping.about.com/od/plantsforsunnydryareas/p/achillea_yarrow.htm
7. <http://www.mitolojiler.com/etiket/yunan-mitolojisi-hikayeleri/page/4>
8. <http://www.canlibahce.com/yazi/531/punica-granatun-nar>
9. <http://ziraatyapma.blogspot.com/2011/06/palmiye-turleri-archontophoenix.html>
- 10.<http://www.msxlab.org/forum/tarim/196323-lavanta-lavanta-nedir-lavanta-yetistiriciligi.html>
11. Zeybek U. ve Haksel, M. (2010). Türkiye de ve dünyada önemli tıbbi bitkiler ve kullanımları. Argefar ve Sade yayınları, Meta basım, İzmir.
12. Könemann (1999). Botanica. the illustrated 10000 garden plants and how to cultivate them. Gordon Cheeres Publications. Hoon Kong.
13. <http://tropikmeyveci.com/siradisi-meyve-agaclari/yabani-igde-bolum-2.html>
14. <http://www.sifalibitkilerterdavikurleri.com/acicigdem-ve-aci-cigdem-faydalari.html>

15. <http://en.wikipedia.org/wiki/Orchis>
16. Duke J. (2000). *The Green Pharmacy Herbal Handbook: Your Comprehensive Reference to the Best Herbs for Healing*. Emmaus, PA: Rodale. 115-116.
17. Olukoga A, Donaldson D. (1998). Historical perspectives on health. The history of liquorice: the plant, its extract, cultivation, and commercialisation and etymology. *J R Soc Health*. 118:300-304
18. Tanker, N., Koyuncu, M. ve Çoşkun, M. (1993). *Farmasotik Botanik Ders Kitabı*. Ankara Üniversitesi Yayınları. No: 70.
19. http://www.mutfakmerkezi.com/index.php?option=com_content&view=article&id=386: kahvenin tarihcesi&catid=41:cesitlibilgiler
20. Gledhill, D. (2002). *The Names of Plants*. Cambridge University Press. 326 p.